

Ю.В. Лисецька
Житомир

Функціонування питальних речень в англійській мові XVII-XX ст.

За існуючими у традиційній лінгвістиці джерелами, питальні речення англійської мови поділяються на загальні, альтернативні, розділові та спеціальні. Розрізняють також запитання до підмета або групи підмета. Метою загальних запитань є підтвердження або заперечення співрозмовником думки висловленої у запитанні. Альтернативні запитання, що складаються із загального запитання та альтернативи надають право вибору між двома якістьми, серед яких потрібно обрати одну. Функціонування розділових запитань в англійській мові для вираження сумніву, згоди чи незгоди має свою перевагу – прямий порядок слів у реченні. Спеціальні запитання не тільки вимагають підтвердження чи заперечення думки з боку комуніканта, а й отримання додаткової інформації [3: 78].

Питальні речення різноманітні за своєю граматичною формою та змістом і мають свої певні ознаки:

- 1) специфічна питальна інтонація;
- 2) інверсійний порядок;
- 3) наявність питальних займенників та обставинних фраз;
- 4) позначення на письмі спеціальним пунктуаційним знаком – знаком питання.

Інтерогативні висловлення розглядаються в комунікативному аспекті як інтенційний засіб спілкування, що використовується мовцем з метою здійснення своїх комунікативних намірів. Різноманіття намірів настільки велике, що окрім первинної функції запиту необхідної інформації питальне речення може виконувати в мові ряд інших функцій: вираження згоди чи незгоди, бажання, здивування та ряд інших почуттів.

В науково-лінгвістичних працях Г. Суїта, О. Єсперсена, Є. Крейзінгі, Дж. Керма, Г. Фаулера та інших йдеться про порядок слів як про самостійний і універсальний засіб вираження найбільш важливого (вагомого або значимого) слова. Звернувшись до історичних витоків цього явища було досліджено структурну організацію питального речення у давньоанглійській, середньоанглійській і ранньомовноанглійській мові [4: 254]. Поява і розвиток інтерогативів припадає на давньоанглійський період, який характеризується появою загальних та спеціальних типів запитань, що утворювалися шляхом інверсії. В середньоанглійській мові у побудові питання суттєвих змін не спостерігається, проте помітно зростає кількість випадків часткової інверсії підмета і присудка у всіх типах питань.

Особливістю ранньомовноанглійського періоду є фіксація основних структурних моделей питального речення, а також остаточне формування сталого порядку слів у всіх комунікативних типах двоскладного речення в результаті ослаблення та відпадиння флексії. Характерною рисою цього періоду є становлення дієслова - маркера *do* як допоміжного не тільки в інтерогативах, а й запереченнях [1: 167].

Теорія мовленнєвих актів увійшла в коло актуальних проблем сучасної теорії комунікації. З'явилися лінгвістичні роботи присвячені вивченню певних мовленнєвих актів. В сучасних дослідженнях підкреслюється, що при аналізі мовленнєвого акту потрібно враховувати характерологічні особливості партнерів по комунікації, саму ситуацію спілкування, а також той факт, що мета комунікації міститься не тільки в тому, щоб адресат зрозумів адресанта, але й у тому, щоб викликати в останнього певну реакцію на почуте, а також вплинути на нього.

В цілому в XVII-XX ст. спостерігається еволюція засобів реалізації мовленнєвих актів питальними реченнями. Відбувається якісне і кількісне зростання сфери непрямих мовленнєвих актів, що експлікуються інтерогативами (експресиви, директиви, комісиви, констативи) за рахунок зменшення кількості прямих МА – квеситивів. Розділові запитання, як новий тип інтерогативів найбільше реалізує метакомунікативний МА.

МА XVII-XX ст. характеризується надмірністю вираження іллокутивної сили, в яких присутні також перформативні дієслова. В **квеситивах** домінує іллокуція запиту, в **експресивах** – іллокуція вираження емоцій і оцінок, **директиви** в одному випадку можуть реалізувати іллокутивний акт запиту, а в другому – спонукання. **Метакомунікативи** близькі за частотою до **директивів**, що характеризується локутивною силою. **Констативи** доречні для вираження суб'єктивної думки адресанта. Як правило, непрямі **констативи** представлені розділовими запитаннями. Також функціонують так звані гібридні МА спонукання – **реквистиви** з лексико-синтаксичною структурою типу *will you...?*, яка служить маркером спонукання і одночасно ввічливості [2: 132].

Таким чином, використання питальних конструкцій у формі основних типів запитань для вираження непрямих МА є відомим лінгвістичним феноменом, тому крім традиційної інтерогативної функції стає доцільним виділити такі функції функції питальних речень: директивну, асертивну, фактичну (чи регулятивну) і експресивну (чи афективну).

Отже, аналіз структурних та функціональних особливостей питального речення в діахронічному аспекті є важливим етапом у вивченні інтерогативів в синхронії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова И. П. История английского языка: Учебник. Хрестоматия. Словарь / И. Иванова, Л. Чахоян, Т. Беяева. – СПб.: Лань, 2001. – 510 с.
2. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв.: монография / И. С. Шевченко. – Харьков, 1998. – 168 с.
3. Bloch M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M. Y. Bloch. – М.: Vysshaya Shkola, 2000. – 178 p.
4. Radford A. An Introduction to English Sentence Structure / Andrew Radford. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 445 p.